

conf. dr. Dușica Ristin,
Facultatea de Limbi și Literaturi Străine,
Universitatea din București, România

Adaptarea interculturală din Banat
și reflectarea sa în domeniul educației școlare în limba maternă
(rezumat)

În prezentarea noastră, narațiunile cu care vom ilustra *modelul de interculturalitate* pe care îl propunem spre dezbatere în prezentarea noastră au ca sursă concretă documentările de teren întreprinse de noi la locuitorii de etnie sârbă, germană și română din mediul rural al Banatului din partea de nord a câmpiei bănățene, de pe Valea Mureșului Inferior, din România. În acest cadru, *Familia, Școala și Biserica* sunt trei elemente care cultivă valorile umane fundamentale precum *solidaritatea cu Ceilalti*, partea noastră de omenie, nevoia de a fi buni, generoși și de a dăruia sau de a face un bine, încrederea în virtuțile creștine, precum respectul și aprecierea reperelor culturale ce caracterizează fiecare colectivitate în parte. Școala valorifică în mod critic și selectiv acea *identitate* moștenită în familie și în cercul nostru restrâns de prieteni, educația publică având rolul de a modela comportamente, o seamă de trăsături, deprinderi, reprezentări, judecați și prejudecati determinate de contextul geografic și istoric în care trăim sau la care ne raportăm constant.

Am avut în vedere câteva repere teoretice, și anume conceptul de *identitate culturală multiplă* dezbătut de profesorul **Victor Neumann** de la Universitatea de Vest din Timișoara, care afirmă că „...rădăcinile comunitare și lingvistice multiple ale majorității unui oraș sau regiuni sugerează existența identității plurale a fiecărei persoane.” În continuare, am subliniat că din relatările subiecților noștri domeniul istoriei și cel al expresivității se apropie foarte mult, dar se și intersectează, *identitatea narativă* derivând din interacțiunea lumii discursului povestitorului cu lumea receptorului. În studiile sale, de asemenea, **Rodica Zafiu**, profesoară a Facultății de Litere din București și membră a Academiei Române, ne spune că relatările orale pot constitui și o sursă pentru alcătuirea unei *istorii narrative*, dinamice și concrete a contactelor și a diversității lingvistice, iar fenomenele de *bilingvism* sau de *plurilingvism* sunt relevante în ceea ce privește cunoașterea mai multor limbi într-un spațiu al diversității culturale, demonstrând utilizarea și valorizarea acestora, precum și acea *identitate prin limbaj*. Bănățean de origine, profesorul **Mihai I. Spăriosu** (1944-2021), Distinguished Research

Professor și fost director al Departamentului de Literatură comparată și Studii interculturale din cadrul Universității din Georgia (SUA), fondatorul domeniului de *management al cunoașterii interculturale*, pune în discuție conceptul central de *voința de putere* și, în acest cadru, arată că noțiunea de *liminalitate* oferă individului prilejul de a ieși de sub influența sau din atracția voinței de putere și de a adopta o mentalitate *orientată spre pace* („*mentalitate irenică*”). Aceasta presupune o „înțelepciune perenă”, care are o „Regulă de aur”, consemnată și de înțelepciunea populară românească sub forma zicalei „Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”. Această Regulă de aur foarte simplă reprezintă „partea de omenie” menționată la începutul lucrării noastre și înseamnă „generozitate, bunăvoință, înțelegere, iubire și grijă față de semenii, precum și cultivarea păcii, în loc de invidie, competiție, conflict, violență, egoism interes de sine materialist” (M. Spăriosu). În acest sens am putea sublinia faptul că este evidentă în acest caz necesitatea unui program educațional, unde școală și învățătura au un rol primordial și o valoare supremă, căci, după spusele unui înțelept de data aceasta din literatura sanscrită, poet și dramaturg din secolul al VIII-lea, „Învățătura e o perla, o avere mare, pe care rudele n-o pot împărți între ele, nici hoții fura, și care nu se împrăștiă prin dăruire” (*Bhavabhūti*).

Din cercetarea noastră de teren am selectat, la început, o relatare referitoare la unul dintre punctele de referință specifice din istoria comunitară culturală a șvabilor de după cel de-Al Doilea Război Mondial, la *școală*, care a constituit principalul mijloc de educație și de extindere a științei de carte din această zonă. Pe de altă parte, pentru exemplificarea gravelor crize care au afectat în mod esențial viața personală, familială și comunitară a locuitorilor bănățeni după cel de-al doilea război mondial, ne-am oprit la o convorbire referitoare la deportarea în Bărăgan a sârbilor, germanilor și a altor naționalități, a românilor bănățeni și a refugiaților basarabeni și bucovineni de aici, din iunie 1951.

Anexa I

Convorbirea în limba română cu două surori de etnie germană, consemnată în localitatea Periam, din județul Timiș:

D: Și la școală, ați avut școală?

M: Am avut, de la clasa întâia. Da' n-am avut scaune...O fost scaune roata, și fieștecă o avut caietu'. Nu caietu', o fost „Tafel”, cum se zice?

E: Tăbliță...

M: Tăbliță. Pe tăbliță, cu burete am șters. Da' n-am avut mai avut scaune¹, nemții n-or mai avut nimica, decât scaune roata.

E: Tot s-o luat.

D: După '45. Și dvs. ați fost la școală...

M: Până în '45. Eu în '40 m-am născut și la 8 ani am fost în clasa întâia. Asta o fost în '48 deja. Și n-am avut...

D: În clasă numai scaune. Și învățător, învățătoare?...

M: Învățătoare o fost prima dată Weisschrult, Mayer, de la Totina, și atunci Schipper.

D: Și câți copii erați în clasă?

M: Am fost, am fost copii...

E: Am fost copii mulți.

M: Chiar mulți, și în anul meu '40, unșpe. Pe urmă ne-am dus la Semlac la internat, și unșpe am fost. Noi am fost 10 fete și cu Kondrad, singur băiat.

E: Și Filip, Filipche...

M: Filipche o fost, da' n-o fost până la capăt...

E: No, da' o fost...

M: Am trecut Mureșul, cu barca...

D: Și se făceau 7 ani la școala nemțească.

M: Ea (*gesticulează spre sora ei*) o fost la Sânpetru German. AV-a și a VI-a și a VII-a.

E: Eu la Sânpetru German, numa' șapte clase s-o făcut atunci. Am putut să merg mai departe, numa', no, ni s-o îmbolnăvit bunica, atunci o trebuit să rămână cineva cu bunica. Și ea (*sora interlocutoarei*), un an n-o făcut. Ea șase o făcut.

M: Eu n-am făcut. Pe tata l-o împușcat... Și atunci mama n-o avut pe cine. Bunica o paralizat-o.

Anexa II

O relatare edificatoare pentru înțelegerea situației dramatice a sârbilor, germanilor, dar și a întregii populații din zona Banatului în zilele deportării în Bărăgan din iunie 1951 a peste 40000 de persoane:

Z: Tako je bilo. Došli smo kući, dao je Bog...

D: Da li ste bili tamo u školi?

¹ Interlocutoarea se referă, de fapt, la băncile din clasă.

Z: Da, u prvom, prvi razred sam završila tamo, na rumunskom jeziku. Onda kad smo došli kući u Sampetar, onda sam **pravila/ išla u srpsku školu**, do sedmog razreda, tako je bilo **za/ u** ono vreme...

D: I tamo bila učiteljica...Kako se zvala vaša učiteljica?...

Z: Tamo, u **Baragan (Ac.)/-u (L, m, sg)**, smo imali jednu učiteljicu, Darija, isto **podignuta/ odvedena**, ona je bila negde iz Beregsovo, isto Banaćanka. Pa, **većinom/ uglavnom** su bili Banaćani tamo.

D: Da li su bili samo Srbi?

Z: Bili su neki Nemci iz Sampetra. Bili su i Nemci, ne samo Srbi. Mislim, to su bili u više mesta, znaš...neki su bili ovde, onda neki su bili u Bumbakari, tamo mislim da je bila Teta Boja, u Bumbakari. Onda, ne znam, Dudešti Veki, Noj, kako bilo, bilo je više, znaš...To su bili **marfari/ teretni vozovi**, i kako, gde je stao...Šta, došlo naređenje, je stojao vojnik **u vrata (Ac.)/ na ulaznim vratima (L.)**, na drugi dan Dova... I ti koji su trebali da budu **podignuti/ odvedeni, na svaka vrata (Ac.)/ na svakim vratima (L.)** bio je cvet od bagrema...

D:Da?...

Z: Da.

D: Kao znak...

Z: Kao znak, da. I ja se sećam, moja tetka dolazila kod nas, a neke komšije su kazali da nede. Kaže, „Nemoj ići kod tvog oca, stoji vojnik **u vrata (Ac.)/ na vratima (L.)**.” A ona nosila meni mleka, ja sam bila mala. I kad je stigla tamo, ona htela da uđe, kad je videla ona njega, se **poplašila/ uplašila**. On kaže: „Intrați, doamnă, și eu am doi copii...”. Sa suzama u **oči (G)/ u očima (L)**, ipak, bio je neki **duševan/ dobrodušan** čovek, i joj je **pustio/ dozvolio** da uđe. Bilo je teško, znaš, kako da ti kažem, nekad bilo, sad se pripoveda. Ovi, omladine/-a (N), to ne može niko ni **da veruje/ da zamisle**, šta je bilo...Na taki blag dan...**Taj dan (N)/ Tog dana (G)** u Sampet(a)ru (L), nije ni bilo službe, **ništa / ničega(G)**, jer većina su bili **podignuti/ odvedeni, iz srpskih sela (G)**, Sampetar/-a, Saravola/-e, Varjaš/-a, Ketfelj/-a, Semikluš/-a. Ova sela, više Banaćani. Kad su stigli tamo, ja se sećam iz priče **mojeg/ mog(G)** deda i moje majke, da oni, **baštinaši/ starosedeooci** odande šta su bili, znaš, su kazali kako su ovi divlji ljudi!...Svi su bežali, i posle, kad su videli šta znaju ovi ljudi, kakvi su ljudi, mislim, **gospodari/ domaćini**, sve na svoje mesto, onda tedka. Su se sprijateljili...I smo imali sve šta nam treba, onda kad smo došli kući, sve smo manuli i smo došli tu. Tu je bio drugi **jad!/ Tu je bilo druge nevolje!** Znaš, što su uzeli, kuće, što su ušli u kuće, nisu hteli da izađu napolje, teškoće...

